

Данило БАБИЋ²⁷

Истраживач сарадник,

Институт за међународну политику и привреду

Белгијски колонијални модел и његове последице на друштво колонија и метрополе²⁸

Сажетак: У раду ћемо говорити о белгијском колонијалном моделу, навести његове карактеристике и *modus operandi*. Затим прелазимо на анализу понашања Белгије у Конгу, наводимо мотиве, начине експлоатације и репресивне мере спровођење у колонији. Такође, анализирамо и лични печат који је белгијски краљ Леополд II оставио у Конгу. Након Конга прелазимо на анализу деловања Белгије у Руанди и успостављамо везу између подела које су Белгијанци успоставили за време колонијализма и савремених проблема са којима се суочава Руанда. На самом крај анализирамо став савременог белгијског друштва према колонијалној прошлости. Уочавамо неспремност савременог белгијског друштва да уклони реликвије колонијализма из јавног живота.

Кључне речи: Белгија, колонијализам, Конго, слободна држава, Леополд II

27 danilo.babic@diplomacy.bg.ac.rs

28 Рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта "Србија и изазови у међународним односима 2020. године", који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2020. године.

Увод

У својој књизи „Извори тоталитаризма“, Хана Арендт наводи да су се две нове технике политичке организације, тј. владавине над народима откривене управо у Африци. Реч је о раси и бирократији (Arent, 1998: 190). Корени расизма као државне политике су посејани захваљујући похлепи и осећају некажњивости који су бели досељеници имали приликом освајања Африке.²⁹ Европа је победила Хитлера и Мусолинија чије режиме можемо назвати „плодовима расизма“; али корени расизма су остали нетакнути, закопани дубоко у никада оспораваној империјалној прошлости. Баш као и природа, и расизам се регенерише и то управо из свог империјалног корена. Империја узвраћа ударац у радовима Нила Фергусона (*Empire: How Britain Made the Modern World*), Ендрју Робертса (*A History of the English-Speaking Peoples Since 1900*), Ника Лојда (*The Amritsar Massacre: The Untold Story of One Fateful Day*) који у својим радовима пишу у викторијанском стилу описујући колонијалисте као осебујне личности, боеме – док на губитак колонија гледају са сетом, констатујући апатију и губитак жеље европских елита да владају. Жртве империјалне тираније се ретко спомињу, а Ник Лојд иде чак толико далеко да готово окривљује индијске жртве масакра у Амрицару за манипулацију и уношење немира у британско друштво.

Тема овог рада је белгијска колонијална пракса³⁰ и белгијско колонијално наслеђе. Белгију можемо окарактерисати као „скривену“ колонијалну силу.³¹ С обзиром да је Белгија колонијална сила неупоредиво мање снаге у поређењу са нпр. Француском или Великом Британијом, а није ни пионир колонизације као Шпанија и Португал; њена улога у свеукупном империјалном поретку често остане занемарена. Томе је свакако допринела и званична кампања заташкавања започета од

29 Картактер колониста описује Џозеф Конрад у свом роману „Срце таме“ представљајући их као људе „шупље до сржи“, похлепне без смелости, округне без храбрости, људе избачене из устаљених друштвених токова, који нису веровали ни у шта, а поводљиве да лако поверују у све. Због тога није чудно што су Африку посматрали као место „где нема десет заповести“, место где у човеку може да се пробуди жеђ (Konrad, 2017).

30 Разлику између колонијализма и империјализма у најкраћем можемо дефинисати на следећи начин: империјализам је концепт владања, а колонијализам је пракса. Колонијализам је само један од инструмената империјализма. Опширније о томе погледати у Babić, 2018: Појмовни оквир и психолошки аспекти колонијализма.

31 У ову групу можемо сврстати још и Холандију и скандинавске државе.

стране белгијске дубоке државе након смрти краља Леополда II, коју Дејвид Хочхилд назива „Велико заборављање“.

У раду говоримо о карактеристикама белгијског колонијалног модела, политици Белгије у Конгу за време краља Леополда II и касније, када је Конго био под управом белгијске државе. Затим говоримо о штетним последицама белгијског утицаја у Руанди. На самом крају анализирамо до које мере је белгијско друштво спремно да се суочи са својом колонијалном прошћу. Сматрамо да је неопходно расветлити понашање Белгије у не тако давној прошлости, поготово због чињенице да Белгија тј. Брисел носи (не)званичну титулу престонице Европске уније, која пак настоји да буде креатор норми у целој Европи укључујући и регион Западног Балкана. Мишљења смо да може бити корисно упознати историју онога ко претендује да диктира правила понашања.

Рад пред нама је прегледног карактера, он објашњава механизме експлоатације и наводи начине угњетавања староседелачког становништва за време колонијализма, али и садашњи дискурс унутар белгијског друштва који је неприхватљив многим људима пореклом из бивших колонија. Овакав начин излагања смо одабрали због чињенице да домаћа стручна јавност нема довољно сазнања о овој теми, као и због тога што не постоји довољан број радова о овој теми на српском језику.

Карактеристике белгијског колонијалног модела

Од тренутка од када је основана као модерна држава (1830/1831) Белгија је морала да буде стриктно неутрална земља. Белгијанци су се определили за државно уређење у облику представничке демократије. Иако је у питању била „елитистичка демократија“, овакав тип уређења је и даље био реткост с обзиром на то да су посланици имали велике могућности да ограничавају моћ монарха. Белгија се веома брзо развијала и била друга индустријска сила Европе. Главни подстицај развоју су били бројни споразуми о слободној трговини и веома либерализована економија.

Управо карактеристике Белгије као државе су спутавале њене ране колонијалне амбиције. Неутралност је ограничавала могућност Белгије да уђе у било какав озбиљнији сукоб са другим колонијалним силама. Због малог броја становника није постојао емиграциони притисак и

жеља људи да се у већем броју иселе у колоније. Морнарица и војска Белгије су биле превише мале да би могле да обезбеде логистику и безбедност већих колонија, тако да су се Белгијанци определили само за успостављање малих трговачких испостава (Venthemsche, 2012: 14-16). Поред ових интерних фактора, рани колонијални покушаји краља Леополда I нису били успешни ни због болести која је погађала досељенике. Тако су редом пропадали колонијални поседи Санто Томазо у Гватемали (1840-1855.), Санта Катарина у Бразилу (1842-1875.) и Рио Њуњез (1849) на обалама данашње Гвинеје (Конакри). Најозбиљнији покушај је био Санто Томазо који је у свом зениту имао око 2000 колониста. Међутим, колонија је брзо пропала услед оболевања становника и незаинтересованости белгијске круне и владе. Друге две колоније су биле покушај трговачких испостава (Ansiaux, 2006).

У каснијем периоду за време краља Леополда II (1835-1909.) Белгијанци су имали много више успеха у свом колонијалном подухвату. Белгијски стил колонијалне владавине није имао никакву филозофску (теоријску) подлогу као што је то био случај са француским или британским колонијалним моделима. Уместо тога, белгијски модел се састојао од само две компоненте: 1) јачање улоге католичке цркве, 2) успостављање бирократског апарата како би се омогућила што ефикаснија експлоатација територије од стране белгијских компанија (Markovitz, 1977: 64).

Белгијанци су пропагирали западњачки стил живота (хришћанска вера, моногамија и др.); гушили су све локалне начине организовања и нису били заинтересовани за било какву заступљеност локалних становника у белгијским институцијама. Били су директни и бескомпромисни у својим настојањима да максимизирају профит кроз ефикасну експлоатацију. Њихов циљ била је „детрибализација“ колонија и сламање било каквих локалних ауторитета. С обзиром на релативно мали број становника унутар саме Белгије колонијалне власти су почеле да обучавају радну снагу унутар колонија. Ипак, радило се само о обуци за најједноставније послове. Белгијанци нису поновили „грешку“ Британаца који су школовали људе из колонија на својим универзитетима да би се они касније вратили у колоније и повели борбу за ослобођење (Kamalu, 2019). Може се рећи да је ова политика била донекле успешна пошто је за разлику од Кваме Нкрумаха који је био високо образован, Патрис Лумумба био тек обичан поштар (иако не мање инспиративан).

За разлику од Енглеза и Француза који су школовали одређен број људи из колоније на својим универзитетима, Белгијанци су грађанима Конга оставили само један правац социјалне мобилности – католичку цркву (Markovitz, 1977: 66). То је била једина образовна установа која је функционисала. Међутим, ширење хришћанске мисли није био једини задатак цркве. Класично католичко образовање имало је задатак да подстиче дисциплину и потпуно поштовање ауторитета. На тај начин се смањивала шанса за побуњеничке активности усмерене против колонијалне власти (Kamalu, 2019).

Белгијска администрација је доносила све колонијалне законе без икакве расправе и уважавања локалног мишљења; то је чињено директно краљевим декретом. Тек 1957. године, услед напетости коју је произвела независност Гане, опредељивана су одређена средства за колоније и лансирани су наративи о еманципацији колонија како би се успорио њихов пут ка независности.

Бели краљ, црвена гума, црна(чка) смрт

Леополд II је имао несрећно детињство и брак. Његова мајка је умрла од туберкулозе када је он имао петнаест година. Млади принц је такође имао лош однос и са својим оцем који није био заинтересован за њега. Све ово је довело до тога да Леополд II израсрте у веома интровертну особу. Са 18 година оженио се са Маријом Хенријетом од Аустрије. Она је била лепа, енергична и талентована те је Леополда у потпуности засенила. Њена највећа страст је било коњарство, лично је водила бригу о својим коњима. Због разлике у њиховим карактерима у краљевским породицама Европе јавила се подругљива пошалица да се ради о браку „између коњушара и часне сестре“, где је Леополд II био окарактерисан као часна сестра. У браку су имали четворо деце; три ћерке и сина који је преминуо са девет година старости од упале плућа, оставивши Леополда II без мушког наследника. То је био фатални ударац за њихов брак, живели су раздвојено а Леополд II се одао пороцима и љубавницама (Ascherson, 1999).

Може се рећи да је Леополд II био амбициозан само у једној ствари. Он је био подстакнут неуспелим покушајима свог оца и створио готово опсесивну жељу да оснује белгијску прекоморску колонију. У

том настојању он је био веома систематичан: детаљно и темељно се информисао, пажљиво је бирао сараднике: интелектуалце, војна лица и дипломате који су делили његове идеје и уверења. Он није имао унапред утврђен циљ већ се прилагођавао околностима у смислу одабира колоније. Непрестано је прилагођавао своје планове локалном контексту и променљивим околностима у међународној арени. Краља је такође одликовао снажан предузетнички дух, па можемо рећи да се у колонијалним подухватима водио и личним финансијским интересима. Хуманитарни, филантропски и цивилизаторски подухвати никада уистину нису били његови мотиви већ само средства за долазак до циља. Поред жеље за личним богаћењем, Леополд II је желео да подигне и углед Белгије као краљевине међу другим монархијама Европе, али и да подстакне понос и унутрашње јединство нације. Његова идеја је била да ће богатство стечено колонијалним активностима служити за више племените циљеве (Venthemsche, 2012: 17-18).

Леополд II је до Конга дошао искористивши сукоб великих сила које нису могле да се договоре око колонијалне расподеле, пре свих Британије и Француске, али су у сукоб били укључени и Немачка и Португал. Краљ се такође служио и неконвенционалним методама, сплеткама и димним завесама у виду хуманитарних и филантропских алибија. Водио је озбиљне пропагандне кампање и подмићивао новинаре у циљу манипулисања домаћим и међународним јавним мњењем. Манипулисао је и званичним документима, лагао домаћим и међународним политичарима мењајући своје ставове у складу са мишљењем јавног мњења.

Током 1870-тих једине информације које су долазиле у Европу о централној Африци стизала су од неколицине истраживача ентузијаста. Краљ је искористио управо ову чињеницу. Његов први корак у остваривању плана везаног за Конго било је организовање географске конференције о Конгу 1876. године. Као своју улазну карту у Конго Леополд II је изабрао науку. Ветар у леђа дао му је Стенлијев повртак са спектакуларне транс-афричке експедиције³². Тако је почео да ради „Комитет за студије Горњег Конга под покровитељством монарха

32 Стенлијева експедиција је трајала од 1874-1877. Он је прешао 11.000 км од Замзибара до Боме истражујући Викторијино и језеро Тангањика као и реке Конго и Луалаба (Jeal, 2007: 164).

(Venthemsche, 2012: 19). Свог поседа у Конгу Леополд II се домогао 1885. године након Берлинске конференције; назвао га Слободна Држава Конго и њоме је управљао лично све до 1908. године. Ово је било остварење сна за краља с обзиром на то да Белгија као метрпола има површину од око 31.000 км² док је у Конгу краљ контролисао територију величине 2.350.000 км² која је око 75 пута веће од саме Белгије (Venthemsche, 2012: 29).

Белгијска држава је дала дозволу Леополду II да постане краљ Слободне Државе Конго под условом да Белгија никад не мора да доприноси финансирању Конга. Како би Слободна Држава Конго опстала, краљев режим је експлоатисао земљу на бруталан начин. Тај систем је био познат под називом *Raubwirtschaft* (у преводу на српски „пљачкашка економија/делатност“ или на енглеском познат и као *Red rubber* – црвена гума³³). Трајање овог система везујемо за период 1891-1906. године. Након тога је он у мањој мери измењен и ублажен (Stengers, 1969: 270). Разлог за овакву експлоатацију је била огромна важност гуме (након 1896. године) у аутомобилској индустрији која је тада започела свој успон. Систем се спроводио уз помоћ малог броја домаћих и међународних компанија. Како би ово постигао Леополд II је потпуно монополизовао економију Конга након 1892. године управљајући регионом својим приватним агентима, експлоатишући гуму, слоновачу и друге ресурсе. Монопол је дао два компанијама за гуму: Абир (*Anglo-Belgian Rubber Co (ABIR)*, основана 1892) и *Société Anversoise de Commerce* (Buelens, Marysse, 2009: 139). Неискоришћења земља класификована је као колонијално власништво. Потом је то земљиште издавано у закуп приватним компанијама. Тако је компанија Абир добила 160.000 км² земљишта. Процењује се да је *ABIR* остварио 100% добити у првој години пословања (Renton, Seddon, Zelig, 2007: 38). Многе друге компаније су добиле сличне концесије чији је приход убирао краљ. Леополд II је држао велику количину територије под личном контролом познату под називом „Домен круне“, величине око 250.000 км² (Van Reybrouck, 2014: 79, 87). Краљ лично је остварио профит у износу 70 милиона франака у периоду 1896-1905 (Slade, 1962: 177).

33 Овај израз је популаризовао Едмунд Морел (*Edmund Dene Morel*) новинар који је написао истоимену књигу. Наиме радници су да би добили тражену сировину морали да шмирглају и љуште кору дрвета. Како нису имали адекватну опрему, руке су им углавном крвариле, па стога црвена боја из назива заправо представља њихову крв.

С обзиром да је већина прихода у Конгу остварена извозом сировине неопходне за производњу гуме, створен је систем како би се максимизирала њена експлоатација. Прислини рад је представљен као вид пореза³⁴. Становништво Конга је убрзо прерасло у робовско друштво, а белгијске компаније су почеле да врше присилно пресељење становништва на оне локације где је радна снага била неопходна за сакупљање сировина за израду гуме. Како би се максимизирала количина прикупљене гуме, а самим тим и профит, квоте за количину прикупљене гуме су постављане превише високо и нису узимале у обзир могућности и добробит радника. Приватне компаније које су закупиле одређено земљиште су на том земљишту могле да доносе било какве прописе и мере без икакве контроле. Дужина службовања и третман радника уопште нису били регулисани законом већ је то остављено на произвољно одлучивање локалним шефовима (Stengers, 1969: 267-268, 272). Недостатак развијене бирократије и одсуство прописа за пословање у Конгу створило је неформални амбијент за пословање без икакве одговорности, у коме су се врло често догађале злоупотребе које су штетиле домаћем становништву (Gibbs, 1991: 46).

Региони и локалне заједнице за које су локални шефови сматрали да нису обезбедили довољно радне снаге суочавали су се са сталним одмаздама и репресијом. Дезертери (тј. одбегли радници) су бивали претучени и бичевани, а често су у њихове засеоке слане казнене експедиције које би уништавале читаве заједнице (Stengers, 1969: 267-268).

Оваква политика довела је до урушавања економског и културног живота, као и потпуне пропасти пољопривреде у одређеним регионима. О функционисању система за прикупљање гуме бринула се колонијална милиција *Force Publique*. Ова милиција је оформљена 1885. године. Чинили су је бели официри и црни војници из других територија као што су Занзибар, Нигерија, Либериа, али и из неких регија Конга као што је Бангала. Најозлоглашенији су били људи које су звали Запа Зап, припадници *Songye* етничке групе који живе на истоку провинције Касаи. Они су претраживали локалне заједнице у потрази

34 Није постојала друга врста пореског систем у Конгу; али с обзиром на приходе и распоред становништва било је тешко очекивати да се нешто уопште и може прикупити у погледу новца.

за радницима. Почетком 1900. у колонијалној милицији их је било око 20.000 (Van Reybrouck, 2014: 76-77).

Овај систем је био праћен великом дозом свирепости и бруталности. Вероватно највећи израз те бруталности представљало је одсецање шака и подлактица. Разлог ове бруталне праксе било је правдање трошкова муниције, односно спречавање припадника колонијалне милиције да шверцују скупу увозну европску муницију и користе је у приватне сврхе. Тако су војници морали да донесу једну одсечену руку за сваки испалени метак. У теорији свака одсечена рука значила је рационално употребљен метак; али у пракси, војници су штедели и препродавали муницију а насумичним жртвама су секли руке како би оправдали украдене метке. (Renton, Seddon, Zelig, 2007: 31).

Убрзо је морбидно колекционарство одсечених руку постало предмет сукоба међу локалним заједницама које су се међусобно истребљивале у намери да обезбеде „залихе“ одсечених руку када наиђе патрола *Force Publique*. Такође и колонизатори су били веома мотивисани, јер је испуњавање квота значило и скраћење службе за Европљане и њихов бржи повратак у Европу па су и они охрабривали колонијалну милицију да буде ефикасна по сваку цену. Ипак, надзорницима је поред шаргарепе био представљен и штап: и они сами су били под претњом смрћу уколико задата квота о количини гуме није била испуњена, па и у томе можемо наћи разлог због чега су били изузетно окрутни према локалном становништву (Hochild, 1999: 166).

Како би додатно мотивисала раднике компанија Абир је упражњавала праксу киднаповања чланова породица радника како би их мотивисала да скупљу додатну количину сировине за гуме. Заробили би чак и поглавицу села које је каснило са испоруком. Постоји извештај да се у јулу 1902. у притвору налазило чак 44 поглавице. Систем отмица је у потпуности институционализован и легализован, а компанија је чак издавала званичне дозволе за киднаповање колонијалној милицији (Renton, Seddon, Zelig, 2007: 31).

Процене укупног броја жртава у Леополдовој слободној држави и данас су предмет спорења, варирају од 6-20 милиона људи. Као релевантну узимамо процену Дејвида Хочхилда и Јана Вансине од 10 милиона жртава. Они тврде да је драматичан пад популације у Конгу

резултат комбинације убијања, глади³⁵, исцрпљености тешким радом, болести и падом наталитета (Hochild, 1999: 226, Vansina, 2010: 127-130). Злочин који је посебно потребно издвојити јесте формирање дечијих кампова (можда је боље рећи логора) који су се састојали од сирочади која су одлазила у католичке цркве осниване од стране мисионара. Међутим, третман у овим камповима је био лош. Деца су умирала од неухрањености, болести и дуготрајног путовања из унутрашњости ка колонијама (Hochild, 1999: 135).

Широм Европе су кружиле гласине о злочинима који се дешавају у Конгу. Амерички политичар Џорџ Вашингтон Вилијамс (*George Washington Williams*), један од афроамеричких првака у годинама након Грађанског рата, писао је отворено писмо Леополду II и америчком сенату али његово писмо није имало велики одјек. Први политички проблем и осуда Леоплда II било је вешање Чарлса Стоукса (*Charles Stokes*), Британца који је радио за Немачку јер је прекршио трговински монопол који је увео краљ. Овај догађај је подстакао истраживачке новинаре оног времена Вилијама Стида (*William Thomas Stead*) и Едмунда Морела (*Edmund Dene Morel*) да детаљније истражују мрачне тајне Леоплда II и против њега покрену прави медијски рат. Леополд је био веома љут, како сведоче савременици, не толико због бруталних злочина који су почињени у његово име и за његов рачун, већ због осуде и лошег публицитета које су те приче стварале. На оптужбе је одговорио контра-пропагандом, потплаћујући новинаре и чак оснивајући властити часопис који би бранио њега и његову политику у Конгу (Ascherson, 1999). Краљ никада није показао кајање. Није имао ништа против присилног рада, сматрао је то легитимним средством (Venthemsche, 2012: 17-18). Оптужбе о одсецању руку је сматрао лажним и апсурдним, често се бранећи да су управо руке становника Конга за њега највредније мислећи на радну снагу неопходну за прикупљање гуме (Ascherson, 1999).

35 Експлоатација гуме индиректно је изазивала несташице хране и глад већих размера у одређеним деловима Конга јер је удаљавала раднике од својих усева.

Конго под управом белгијске државе

Након бројних скандала и већ нарушеног здравља монарха, белгијска држава је преузела контролу над Конгом 1908. године усвајањем закона познатог као „Колонијална повеља”. На тај начин је стављена тачка на Леополдов апсолутизам. Белгијски парламент је добио увид у дешавања у Конгу. Други битан елемент овог закона било је именовање посебног министра за колоније. Такође, потврђено је ригорозно финансијско одвајање Белгије и Конга. Финансије Белгије нису биле коришћене за финансирање Конга. Оформљено је и консултативно веће. У ово веће парламент је именовао шест чланова, а краљ осам. Без обзира на блага побољшања, Колонијална повеља је и даље имала дискриминаторни карактер јер одређена права и слободе које су важиле у Белгији нису важиле у Конгу, без обзира на боју коже. Оштрица дискриминације је умерена са расе на територију. У колонији су сви били једнако дискриминисани (Venthemsche, 2012: 28, 42).

Белгијска колонијална администрација није запошљавала пуно људи, свега неколико десетина. То су обично били млади службеници. Колонијално министарство сматрало се полигоном за доказивање, а дуготрајан останак у овом департману доживљаван је као каријерни неуспех. Белгијске колоније су биле плодно тле за приватне предузетнике и католичку цркву. Црква је била задужена за образовање и здравство. Пословни интереси обављали су се путем конекција са малим бројем привилегованих људи који су доносили одлуке. Наиме, одлуке у колонији је доносила веома мала група људи састављена од политичара, бизнисмена, свештеника иза затворених врата. Међутим, то није спречавало трвење између ових фактора моћи, бизнисмени политичари и црква се нису увек слагали. Владајућа структура у Конгу није поштовала никакву репрезентативност, сва власт је била у рукама колонијалног гувернера (Venthemsche 2012: 42-43).

Усвојањем Колонијалне повеље Конго је постао предмет расправе у Белгијском парламенту. Међутим, убрзо се показало да Конго није играо велику улогу у парламентарној дебати. Само неколико „колонијалних специјалиста“ је учествовало у дебатама које су углавном биле везане за буџетска питања. Одређени недостатак интересовања је свакако постојао; али постојала је и тенденција да се дискусија о колонијалним стварима не води по партијским линијама како се не би уносила

додатна тензија у политички живот. Чак ни успостављање „колонијалне секције“ током 1923-1924 унутар Католичке партије, колонијалне комисије унутар Социјалистичке партије 1929. и Либералне партије 1930. није успело да ојача значај колонијалних питања за политички живот (Venthemsche 2012: 44-45). Чини се да је постојао тихи консензус да се политика мора држати изван колоније.

Све партије су прихватале и оправдавале белгијски суверенитет над Конгом и сложено одбијале све критике које су на ову тему стизале из иностранства. Очување националног угледа и права на цивилизаторски подухват је био основни циљ белгијске спољне политике.

Колонизација Конга сматрана је огромним послом и тешким теретом који Белгија мора да носи. Међутим, Белгијанцима није недостајало ни амбиције ни вере у своје способности. Мало по мало Конго је подстицао белгијски национализам и заузимао важно место у националистичком дискурсу. Конго се отворено приказивао као један од инструмената за богаћење Белгије. Израз конгоанска елита није означавао уздизање одређене аутохтоне групе људи у самом Конгу већ оне људе који су на рачун пословања у Конгу успели да подигну свој друштвени статус у Белгији. Разлог позитивног става обичног грађанства према колонијалним активностима у Конгу вероватно лежи у чињеници да Конго никада није оптерећивао буџет Белгије те стога није био предмет интересовања пореских обвезника. Други разлог је чињеница да регуларне формације белгијске војске нису учествовале у операцијама у Конгу. Први белгијски војници ангажовани су тек 1953. године (Venthemsche, 2012: 47, 55). Уопште, број Белгијанаца у Конгу је био веома мали и за време Слободне Државе Конго ретко кад је прелазео 1500 људи. Након преузимања Конга од стране белгијске државе, број Белгијанаца се повећавао и 1930. године је износио око 17.000 људи. Након Другог светског рата (1947. године) популација се повећала на 24.000, а 1959. је износила 89.000. Белгијску популацију углавном су чинили млади мушкарци. Тек током 1950-тих Белгијанци су почели да долазе са породицама. Белгијанци су 1959. године чинили свега 0,6% популације Конга (Venthemsche, 2012: 60-61).

С обзиром на чињеницу да је Белгија била млада колонијална сила, користили су се јаком пропагандом како би направили инстант колонијални дух. У Белгији су одржаване различите колонијалне изложбе, чије је централно место било Тервурен где су често одржаване изложбе

на тему домородачког села. За ту потребу је 1897. године из Конга доведено 267 људи да буду живи експонати у својеврсном људском золошком врту. Белгијске власти су инсистирале на снажној пропаганди из неколико разлога: прво, пропаганда је стварала слику уједињеног колонијалног царства. Друго, показивала је колоније као географски и демографски продужетак метрополе. Треће, колоније су посматране као незаменљив и неисцрпан извор богатства (што је у потпуности одговарало истини). Четврто, пропаганда је тврдила да је колонијални подухват заправо спасао колоније од њихових интерних ратова и варварског насиља (Venthemsche, 2012: 70).

Уљљкане у својој пропаганди, белгијске власти нису очекивале независност своје колоније. О томе сведочи и чињеница да су у јануару 1959. године износили планове за Конго у наредних пет година. Бивши колонијални министар Вињи (*Pierre Wigny*) је 1952. године изјавио како Конгоанци неће ни желети да напусте Белгију јер су се идентификовали са Белгијом и доживљавају је као своју земљу (Venthemsche, 2012: 81-82, 110).

На самом крају разматрања ситуације у Конгу, посветићемо се економији Конга у покушају да демистификујемо начине богаћења Белгије на рачун Конга.

У настојањима да успостави своју Слободну Државу Конго Леополд II је играо на карту слободне трговине; заправо хтео је да направи нешто што би данашњим речником назвали офшор зона. На тај начин желео је да обезбеди подршку Велике Британије и успео је у томе. Клаузула о забрани протекционизма је и унета у документ Берлинске конференције из 1885. Овај документ је гарантовао слободно кретање (Европљана) кроз Конго и забрану било каквих царина и такси. У реалности, ствари су се одвијале много другачије. Краљ је прилагођавао домаће законодавство како би нашао рупе у Берлинском акту и додељивао монополске позиције белгијским компанијама. Краљ је на крају успео да сломи, или боље речено превари, међународне партнере и на конференцији у Бриселу 1890. која је била организована у циљу борбе против ропства успео да уведе царине до максимално 10% у циљу скупљана средстава за борбу против трговине робљем. Таксе су ступиле на снагу две године касније (1892). Ипак морао је да прихвати услов да Белгија нема ексклузивитет већ да сви међународни актери имају право да наметну царине до 10% (Venthemsche, 2012: 147).

Када је држава Белгија прузела контролу од краља, званични циљ колоније у Конгу постало је рационално експлоатисање у интересу Белгије, уместо досадашњег *Raubwirtschaft* система који је користио само краљу. За становнике Конга, међутим, мало тога се променило. Експлоатација је и даље наметана становништву кроз присилан обавезни рад и кроз присилно засејавање одређених култура које су биле неопходне Белгији. У суштини, држава је експлоатисала ефикасније, модерније и за нијансу мање брутално од краља. (Buelens, Marysse, 2009: 141).

Економија Конга је трансформисана у типичну извозну економију. О томе сведочи и податак да је цео транспортни сектор био организован у циљу потребе извоза за Белгију. Један од разлога зашто је Конго био толико профитабилан за белгијске компаније је веома ниска цена радне снаге у односу на белгијске стандарде (Buelens, Marysse, 2009: 142). Наредна табела илуструје стопе приноса на инвестиције у Конгу у одређеним секторима.

Табела 1. Стопа приноса на инвестиције у Конгу (у %)

	1950	1955	1959
Банкарство	13	9	11
Трговина	14	12	7
Производња	17	12	10
Рударство	19	31	17
Пољопривреда	14	13	11
Транспорт	11	11	5
Укупно	13,9	18,5	11,3

Извор: (Buelens, Marysse, 2009: 156).

У табели видимо да су стопе приноса на инвестиције у Конгу веома високе и у већини случајева двоцифрене. Према анализи коју су спровели *Buelens* и *Marysse*, стопа приноса на инвестицију у Конгу била је најмање дупло већа у Конгу него у Белгији од 1889 до 1951. Једино је у периоду 1951-1956 стопа поврата у Конгу је била „свега“ 6% већа у односу на Белгију (Buelens, Marysse, 2009: 152).

Белгијанци су били први који су у колонијалне послове увели комерцијалне банке, од којих је *Société générale de Belgique* била прва. Конго

је имао засебан монетарни систем. Централна банка Белгије је издавала Конгоански Франак (CF). Конгоански франак је био фиксиран за Белгиски франак у односу ($1\text{ CF} = 1\text{ BF}$). Иако је ово значило фиктивну стабилност, заправо је негативно утицало на куповну моћ становништва у Конгу. Наиме, пошто се Белгија развијала услед лаганог инфлаторног притиска цене су расле, тај раст цена није био праћен растом зараде у Конгу. Није постојала могућност депресиације с обзиром на то да је курс био фиксиран (Venthemsche, 2012: 149, 174).

Конго је за белгијску економију био јако важан у одређеним секторима: гума, слоновача, бакар, кобалт, цинк, калај и злато. На пример, продаја слоноваче у Антверпену је порасла са 46.500 кг у 1889 на 336.000 килограма 1900. године учинивши да Антверпен постане водеће тржиште за слоновачу на свету, прескочивши Лондон. Идентична ситуација се догодила са продајом гуме где је у Антверпен увезено 4.600 кг 1889, а 5,8 милиона кг 1901. године. Криза из 1929. је задала огроман ударац ценама сировина које су драматично пале. Економија Конга је била на рубу колапса. Скоро половина радника је отпуштена, а плате су се стрмоглавиле (Buelens, Marysse, 2009: 140, 143). Међутим, наставило се са експлоатацијом пољопривредних производа као што су: палмино уље, кокосови ораси и кафа. Значај Конга се поново могао видети током Другог светског рата када је Конго служио као сировинска база за Белгију и савезнике (Venthemsche, 2012: 155).

Без обзира на огромну зараду коју је Конго омогућио Белгији квалитет живота у Конгу се подизао веома споро. Кампање основног образовања почеле су тек 1920-тих. Први универзитет у Конгу, Лованиум универзитет у Леополдвилу, основан је 1954. године и тек тада су Конгоанци имали прилику да стекну високо образовање (Buelens, Marysse, 2009: 144). Здравствени услови за локално становништво побољшали су се тек након Другог светског рата. Иако је последњих петнаест година белгијске владавине у Конгу било најбоље свеукупно гледано: плате радника су се повећале као и реална куповна моћ, здравствени и комунални систем су драстично побољшани. Међутим, све то је било прекасно и премало. Ипак, пре пада колонијалног поретка, али и до данашњег дана, белгијске власти су наводиле ова достигнућа како би оправдали своје колонијалне активности (Venthemsche, 2012: 30).

Политика великих носева

У овом делу рада анализирамо белгијски утицај на другу по важности колонију коју је Белгија имала у Африци. Реч је о колонијалном посеу Руанда –Урунди (који данас чине две државе Руанда и Бурунди) који је често запостављен у анализама белгијског колонијализма због чињенице да је много мањи од Конга, али и због тога што су репресивне мере примењиване над локалним становништвом биле блаже него што је то био случај у Конгу. Међутим, белгијска колонизација је оставила велики траг на савремену Руанду укључујући и плодно тле за геноцид из 1994. године.

Белгија је контролисала територију Руанда –Урунди у периоду 1916–1962. године. Како би осигурали своју власт, Белгијанци су креирали вештачку етничку поделу међу становништвом која је касније постала извор подела и мржње која је довела до грађанског рата и трагичних последица.

Народи које називамо Хуту и Тутси³⁶ доселили су се на простор који сада заузимају пре око 2000 година. Већина ових људи су били пољопривредници (ратари) или сточари. С протоком времена поделе по овој линији су биле све снажније. У суштини то је била њихова једина разлика, они су говорили истим језиком (Кинјаруанда), имали идентичну религију и остале обичајне норме. Дакле, можемо закључити да су народи који су познати као Хуту и Тутси заправо јединствена етничка група (HRW, 1999).

Број грла стоке као социјални индикатор показао се као веома важан. Грла стоке су означавала богатство и социјални статус. Ипак, чак и у овако устројеном систему ратари су успели да очувају свој утицај пре свега преко древних породичних веза с обзиром да су раније

36 Номинално, у Руанди постоје три етничке групе: Тутси, Хуту и Тва. Међутим, једино Тва група има карактеристике које је одвајају од друге две групе чији је етничитет заправо плод социјалног конструкта. Припадници Тва групе су нижи растом и припадају породици народа Пигмеја. Чак и пре геноцида из 1994. Тва група је чинила свега 1% становништва Руанде; стога неће бити предмет анализе у даљем тексту. Од 2004. године почела кампања одбацивања етничких идентитета под називом „*Ndi umunyarwanda*“, што у слободном преводу значи „ја сам грађанин Руанде.“ Циљ је био да се етнички, племенски, клански идентитет потисне у корист националног. Ипак, свако је слободан да се изјашњава као Хуту, Тутси, или Тва. али се ове одреднице не смеју користити са циљем било какве дискриминишуће компарације (Golooba-Mutebi, 2. Мај 2020).

мешани бракови били честа појава. Како је време пролазило, снажнија група (сточари) желела је да потчини слабију (ратаре). Сточари су себе назвали Тутси, што значи „богати стоком“ док су ратарима наденули назив Хуту, што значи слуга или пратилац (Ibid). Статус се могао мењати стицањем или губљењем богатства као и склапањем брака.³⁷ Када су Белгијанци дошли у Руанду 1919. године, њихова главна брига био је проналазак ефективног начина владавине и коришћење људи и ресурса на начин који је њима погодно. Први циљ у овом поступку је идентификација владајуће класе. У тренутку доласка, Белгијанци су на власти (можда је боље рећи у привилегованом положају) затекли народ Тутси. Белгијанцима нису биле јасне порозне границе раздвајања Хуту и Тутси народа. Због тога су употребили френолошке методе, конкретно „назални индекс“ који је мерио дужину носа и према томе сврставао становништво у Тутси (људи са равним, дугачким носем налик европском који је гарантовао супериорност) и Хуту (спљоштеним типично афричким носем). За додатно утврђивање разлике између Хутуа и Тутсија послужили су и други еугенички критеријуми попут нијансе коже, висине, дебљине усана (Mamdani, 2001). Све карактеристике које су подсећале на Европљане су биле пожељне. Владајуће структуре унутар Тутси етничке групе су одобравале методе Белгијанаца јер су им оне омогућавале да задрже доминантан положај.

С обзиром на то да су етнички тј. еугенички аргументи ипак били непоуздани (јер се у ствари ради о јединственој етничкој групи) Белгијанци су додали још два индикатора према којима су вршили класификацију становништва. Први се односио на имовинско стање тако да је свако са десет или више грла стоке могао да „конкурише“ да буде Тутси. Други индикатор била је спремност за покрштавање. Констатовано је да су Тутси спремнији да прихвате хришћанску веру. За нешто више од десет година овај систем је био чврсто кодификован створивши дубоке поделе међу становништвом које су створиле предуслове за геноцид који ће се догодити 60 година касније (Steiner, Aston, Goodman, 2007).

Непосредно пре и за време самог геноцида Белгија се понашала незаинтересовано као и остатак међународне заједнице. Белгијски војници су били додатно пасивнији у односу на остале војнике из мировне

³⁷ Начине промене статуса на релацији Хуту - Тутси су законом кодификовали Белгијанци 1933. (Steiner et al. 2007).

мисије УН због чињенице да су били изразито неомиљени у локалном становништву. Белгијски војници су скидали своје инсигније, или пак стављали француске и представљали се као Французи. Након егзекуције десет белгијских војника 7. априла 1994. године Белгија је повукла целокупан контингент својих трупа. Целокупан контингент мировне мисије УН смањен је са 2500 на 250 трупа (Dallaire, Beardsley, 2003).

У вези са геноцидом постоји и куриозитет да је Џорџ Руђиу (*George Ruggiu*), радио-водителј злогласног „радија мржње“ РТЛМ, био једини не-африканац (Белгијанац) осуђен за геноцид у Руанди. Он је признао кривицу 15.05.2000. године по оптужбама да је учествовао припреми геноцида. Осуђен је на благау казну од 12 година затвора јер је пристао да сведочи против још тројице оптужених. Званична Руанда је оштро протествовала против овакве пресуде. С обзиром на то да је имао и италијанско држављанство, Руђиу је пребачен у Италију у фебруару 2008. на издржавање казне. Међутим, он је ослобођен 21. априла 2009. године супротно инструкцијама Међународног кривичног суда за Руанду (*ICTR*) (Trial International).

Након геноцида, Руанда је успела да се трансформише у стабилно и успешно друштво у односу на земље региона. Сваке године након геноцида економски раст је био позитиван, у просеку изнад 7% БДП на годишњем нивоу (*The Global Economy*). Руанда је уз Ботсвану и Намибију једна од најбезбеднијих афричких земаља. Ипак, сигурност, стабилност и просперитет Руанде могу бити мехур од сапунице; њихов једини гарант је ауторитарна персонална владавина харизматичног Пола Кагамеа. Ружичаста слика пост-геноцидне Руанде тек треба да буде тестирана транзицијом власти. Чињеница да се Кагаме још увек није повукао упркос жељи да то учини (за потребе ове дискусије претпоставићемо да Кагаме говори истину и заиста жели да се повуче) сведочи о томе да није успео да пронађе довољно доброг наследника, а можда говори и о његовом страху да „Руанђанско чудо“ неће преживети његов одлазак са власти.

Деколонизација белгијске политике, културе и јавног дискурса

Губитак Конга је у Белгији доживљен као незаслужен крај настојања да се промовишу цивилизација, просветитељство и напредак у „мрачном срцу Африке“. Носталгија и приче о хероизму су биле доминантан наратив када се говорило о колонијализму. Исељавање белгијских држављана након 1960. године је послужило Белгијанцима да себе представе као жртву уместо локалног становништва. Кратка империјална епизода пружила је маленој европској нацији осећај величине и ојачала крхки национални идентитет те је због тога Белгија невољно критички преиспитивала своју колонијалну прошлост. Насиље над Белгијанцима је послужило као изговор од одговорности Белгије за све што се догађало у Конгу након проглашења независности. Теза о невиности Белгије се савршено уклопила у позитивну самоперцепцију белгијске нације као мале европске земље, насилно нападнуте у оба светска рата, држави која ни на који начин није могла да утиче на крупан политички изазов какав је деколонизација. Многи Белгијанци су били убеђени да њихов народ није имао никакву улогу у насиљу и злочинима пре и након независности Конга, као и да Белгија ни на који начин није учествовала у дестабилизацији независног Конга. Сматрали су да је за Конго било боље да је остао под белгијском управом (Verbeek, 2019: 4).

Свака дебата о броју мртвих у Конгу за време белгијске владавине је изазивала огромне и оштре реакције јавности. Иако већина историчара оповргава тезу да се ради о геноциду у ужем смислу, они су једногласни у осуди јасних убилачких намера режима Леополда II. Хочхилд га је назвао једним од највећих покоља у људској историји (Hochschild, 1998: 281-282). Према белгијском историчару и писцу Дејвиду ван Рејбруку (*David Van Reybrouck*) „то је била масовна гробница, покољ запањујућих размера који није био намеран, али је могао бити препознат много раније као колатерална штета перфидне политике експлоатације“ (Van Reybrouck, 2014: 95). Страдање је свакако било у размерама Холокауста, али злочини почињени од стране Белгијанаца не могу бити окарактерисани као геноцид услед техникалије у самој дефиницији геноцида. Наиме, злочини Белгијанаца нису били систематични, није постојала намера о уништењу локалне популације која је кључни аргумент да се неки злочин прогласи геноцидом. Уништење локалне

популације није био циљ већ само средство доласка до профита. Многи смртни исходи су настали услед немара Белгијанаца који нису били заинтересовани да сузбијају епидемије или да асистирају приликом неке природне катастрофе. Иако је по својој бруталности режим присилног рада био једнако смртоносан, можда чак и бруталнији од геноцида, ипак се од њега разликује (Stapleton, 2017: 88-89).

С обзиром на чињеницу да формално-правно злочини Белгијанаца не могу бити проглашени геноцидом, то је утишало расправу о одговорности Белгије за те злочине. О евентуалној моралној одговорности Белгије за догађаје у Руанди се није ни расправљало с обзиром на временску дистанцу између белгијске владавине у Руанди и извршења геноцида.

Супротно увреженом мишењу, Белгија није мирно дочекала независност својих колонија. Само пет дана након проглашења независности (5. јула) одређене јединице војске Конга (*Force publique*) су се побуниле. Разлог је била недовољна „африканизација“ официјерског кадра. Командант формације, Белгијанац генерал Јенсенс је намерно успоравао напредовање у служби локалних војника. Побуна је постала насилна и белгијски држављани у Конгу били су нападани и пљачкани. Белгијска влада је одлучила да пошаље војску да заштити имовину и држављане Белгије. Из угла Конга ово је посматрано као напад на суверенитет. Нови проблем се појавио 11. јула, провинција Катанга је прогласила независност уз јасну подршку Белгије. Почетком августа провинција богата дијамантима Касаи такође је прогласила независност уз белгијску подршку.

Књига фламанског социолога Луда де Вита (*Ludo De Witte*) „Убиство Лумумбе“ (*The Assassination of Lumumba*) снажно се успротивила тези која је до сада била доминантна, а која каже да је Лумумба био жртва домаћих непријатеља без мешања спољних фактора. Де Вит је изнео доказе који сведоче о намерама високог белгијског руководства да се Лумумба ликвидира и подрива новонастала независна држава (Verbeesk 2019: 7). Лумумба је сматран опасним „крипто комунистичким“ лидером. Белгија је уз помоћ ЦИА-е организовала убиство Лумумбе, а егзекутори су били Белгијанци. То је потврдила и белгијска државна комисија 2000. године (Venthemsche, 2012: 95). Након званичне истраге, Белгија је признала своју одговорност у ликвидацији и издала званично извињење 2002. године. У погледу репарација, упркос обећањима о

оснивању посебног фонда који би радио у сфери социјалне политике, ништа није урађено. Али се макар одмакло од стандардне негације за време колонијалног периода (Verbeeck, 2019: 8-9).

Поред политичке одговорности, још већи проблем представља главни ток белгијске културне мисли који још увек није деколонизиран. Еклатантан пример неуспеха деколонизације културе је Краљевски музеј Централне Африке у Тервурену. Леополд II је музеј направио у жељи да представи своју цивилизаторску мисију и економска достигнућа домаћој и међународној јавности. Од самог почетка стална поставка приказивала је етнографске објекте, препарирани животиње и различите извозне артикле из Конга као што су кафа, какао и дуван. Међутим, и после Леополда музеј је остао нем у погледу мрачних страница белгијске историје у Конгу. Улазећи у музеј посетиоци су и даље могли да виде призоре који говоре о сусрету супериорне европске културе и технологије и примитивних афричких домородаца. Централни мотив музеја је Белгија која доноси цивилизацију, сигурност, добробит, прогрес и просперитет у Конго. У музеју се посвећује велика пажња белгијским жртвама у Конгу, док су конгоанске жртве готово потпуно занемарене. Африканци су приказани као примитивна створења окружена лепотом и мистериозношћу предивних афричких пејзажа. Статуе Леополда II и даље су присутне свуда у музеју (Verbeeck, 2019: 9).

Музеј је затворен 2013. у циљу реновирања и проширења. Поново је отворен 9. децембра 2018. године. Пројекат је назван „деколонизација“ и афрички уметници су били позвани да допринесу реновирању, а вредност извршених радова је износила преко 75 милиона евра. Међутим, афрички уметници и активисти су истицали да се мало тога променило с обзиром на то да су украдени експонати и даље били присутни у сталној поставци и на тај начин одржавали колонијални континуитет. Они су истицали да нема деколонизације без реституције отуђених уметнина. Уједињене нације су сматрале да Белгија треба да се извини за своју колонијалну прошлост и жестоко су критиковале реновирану афричку музеј, јер није довољно учинио на суочавању са колонијалном прошлошћу. Констатовано је и то да се у њему и даље налази 180.000 предмета украдених из Африке и око 500 препарираних животиња (James Crisp, 12.02.2019.).

Како истиче директор Музеја Гвидо Гриселс (*Guido Gryseels*), и музеј је спреман да врати неке отуђене уметнине. Анализирајући интервјуе

које је дао директор можемо закључити да је пројекат реновирања Музеја био скуп добрих намера без суштинске садржине. Наиме, људи задужени за реновирање су имали везане руке с обзиром на чињеницу да су сви експонати као и сам Музеј третирани као културно добро. Самим тим могућности за уклањање експоната и темељно мењање изгледа музеја су били ограничени. Једина преостала могућност је и реализована: експонати који одражавају афричку културу и одају помен афричким жртвама су постављена напореда са белгијским. Тако се спомен плоча Африканцима који су страдали у оквиру пројекта људског зоо врта налази паралелно са погинулим Белгијанцима у Конгу.³⁸ Ипак, уравнотежење које се желело постићи реновирањем је било недовољно без обзира на све објективне отежавајуће околности. Но и оваква козметичка промена била је довољна да краљ Филип одбије позивницу да присуствује отварању Музеја, што сведочи о чињеници да краљевска породица и даље не жели да се суочи са суровом реалношћу коју је њихов предак починио у Конгу.

Белгија касни у сучељавању са својом колонијалном прошлошћу поготово у сегменту популарне културе. Као примере за то можемо узети стрип јунака Тинтина и „Црног Петра“ (*Zwarte Piet*). Посебно је проблематична стрип едиција Тинтин у Конгу (*Tintin au Congo*) у коме су Африканци физички представљени са минималном разликом у односу на мајмуне, а карактерно као добродушни, лењи и глупи. Уобичајени коментар на који можемо наићи у Белгији је да стрип није био намерно расистички, већ је одржавао дух времена и став просечног Белгијанца према црнцима (Thomson, 1991). Упркос разним тужбама из различитих земаља, стрип није забрањен, већ је наводно његова дистрибуција ограничена на начин да не долази у контакт са децом. Ипак, стрип је релативно лако наћи на интернету или у антикварницама. Суд је 2012. одлучио да поменути стрип није расистички већ патерналистички (Verbeek, 2019: 11).

„Црни Петар“ представља помоћника Светог Николе. Први пут се појавио у дечијој књизи 1850. године. Он је црне коже јер је по легенди пореклом Мавар³⁹. Проблем са овим измишљеним ликом је у томе што је представљен као „дворска луда“ Светог Николе и предмет подсмеха.

38 Погледати на: <https://www.youtube.com/watch?v=PYxWXdFBykw>

39 По другој верзији црн је зато што се спушта низ димњак.

Он је један од омиљених дечијих ликова у Белгији и Холандији и самим тим има огромну моћ утицаја на децу којој ствара предрасуде према црнцима. Центар за једнаке шансе и борбу против расизма (*Centre for Equal Opportunities and Opposition to Racism*) у Белгији је закључио 2014. године да слика Црног Петра није дискриминишућа, већ је само издата препорука да се овај лик не представља као глуп, сервилан и агресиван црнац (*The Brussels Times*, 08.05.2020.). Ипак, требало би истаћи да је јавност Белгије (и Холандије) подељена око лика Црног Петра.

Закључак

Белгија несумњиво касни у суочавању са колонијалном прошлошћу. Кампања Великог заборављања коју је спроводила белгијска дубока држава давала је добре резултате све до почетка 2000-тих. Ипак, белгијско друштво се полако буди из колективне амнезије. Злочини почињени у Конгу више не могу да се негирају, пре свега захваљујући омладини која је пореклом из Конга. Ипак, постоји још много питања која би тек требало отворити. О реституцији културних добара се говори веома стидљиво, док се о евентуалним репарацијама чак ни не говори. У белгијском друштву и даље постоји снажан отпор када је у питању спознаја да су национални симболи попут Тин-Тина, Црног Петра и самог краља Леополда II заправо есенција расизма. Споменици поменутом краљу су мегаломански и могу се видети широм Белгије иако је за време његовог режима погинуло више људи него у Холокаусту. Може ли било ко да замисли Хитлеров споменик у центру Берлина? Не, зато што се Немачка одрекла Хитлера, а Белгија се није одрекла Леополда II – напротив Белгија се њиме и даље поноси. Џозеф Конрад је Конго назвао срцем таме; али она није долазила из Конга већ од Леополда II, чија тама се и даље надвија и над Белгијом и над Конгом.

Литература

1. Ascherson, Neal (1999): *The King Incorporated: Leopold the Second and the Congo*, London: Granta Books
2. Crisp, James, (12.02.2019.) "UN tells Belgium to apologise for its colonial past in Congo", <https://www.telegraph.co.uk/news/2019/02/12/un-tells-belgium-apologise-colonial-past-congo/> приступљено 03. 03.2020.
3. De Witte, Ludo (2001): *The Assassination of Lumumba*, London/New York: Verso Books
4. Gibbs, David N. (1991): *The Political Economy of Third World Intervention: Mines, Money, and U.S. Policy in the Congo Crisis. American Politics and Political Economy*. Chicago: University of Chicago Press. ISBN 9780226290713.
5. Global economy https://www.theglobaleconomy.com/Rwanda/economic_growth/ приступљено 20.04.2020.
6. Hochild, Adam (1999): *King Leopold's Ghost: A Story of Greed, Terror and Heroism in Colonial Africa*, London: Mariner Books
7. Jeal, Tim (2007): *Stanley: The Impossible Life of Africa's Greatest Explorer*. London: Faber & Faber. ISBN 978-0-571-22102-8.
8. Konrad, Džozef. (2017): *Srcе tame*, Beograd: Kontrast izdalaštvo
9. Markovitz, Irving L. (1977): *Power and Class in Africa*. Englewood, New Jersey: Prentice Hall Inc.
10. Ngozi, Caleb Kamalu (2019): "British, French, Belgian and Portuguese models of colonial rule and economic development in Africa", *Annals of Global History* Volume 1, Issue 1, 2019, pp. 37-47
11. Renton, David; Seddon, David; Zeilig, Leo (2007): *The Congo: Plunder and Resistance*. London: Zed Books. ISBN 978-1-84277-485-4
12. Slade, Ruth M. (1962): *King Leopold's Congo: Aspects of the Development of Race Relations in the Congo Independent State*. Institute of Race Relations, Oxford: Oxford University Press
13. Stapleton, Timothy J. (2017): *A History of Genocide in Africa*. ABC-CLIO. ISBN 9781440830525
14. Stengers, Jean (1969): "The Congo Free State and the Belgian Congo before 1914". In Gann, L. H.; Duignan, Peter (eds.). *Colonialism in Africa, 1870–1914*. I. Cambridge: Cambridge University Press. pp. 261–92
15. Thompson, Harry (1991): *Tintin: Hergé and his Creation*. London: Hodder and Stoughton

-
16. The Brussels Time 08 May 2020, <https://www.brusselstimes.com/brussels/110449/garbage-collection-in-brussels-back-to-normal-from-11-may/> приступљено 15.05.2020.
 17. Trial International <https://trialinternational.org/latest-post/georges-ruggiu/> приступљено 15.04.2020.
 18. Van Reybrouck, David (2014): *Congo: The Epic History of a People*, London: Fourth Estate. ISBN 978-0-00-756290-9.
 19. Vansina, Jan (2010): *Being Colonized: The Kuba Experience in Rural Congo, 1880–1960* Madison: University of Wisconsin Press. ISBN 978-0-299-23644-1.

Danilo Babić

Belgian Colonial Model and its Consequences on the Society of Colonies and Metropolises

In this paper we discuss the Belgian colonial model, its characteristics and modus operandi. We then turn to the analysis of Belgium's behavior in the Congo, stating the motives, ways of exploitation and repressive measures implemented in the colony by the Belgians. We also analyze the personal stamp that King Leopold II of Belgium left in Congo. After Congo, we turn to the analysis of Belgium's actions in Rwanda and establish the link between the divisions established by the Belgians during colonialism and the contemporary problems that Rwanda is facing. Finally, we analyze the attitude of modern Belgian society towards its colonial past. We acknowledge the unwillingness of modern Belgian to remove the relics of colonialism from public life.

Keywords: Belgium, colonialism, Congo, free state, Leopold II